

LA VENERABLE

DOROTEA DE CHOPITEA

i l'Ensenyament Professional
com a obra
de promoció social

Conferència

de l'Honorable Senyor

MIQUEL COLL I ALENTORN

President de la Secció Històrico-Arqueològica
de l'Institut d'Estudis Catalans
i Conseller Adjunt a la Presidència
de la Generalitat de Catalunya,
pronunciada al Saló de Cent
de l'Ajuntament de Barcelona
el dia 3 d'abril de 1984

CENTENARI DE L'OBRA SALESIANA
BARCELONA 1984

LA VENERABLE

DOROTEA DE CHOPITEA

i l'Ensenyament Professional
com a obra
de promoció social

DONYA DOROTEA DE CHOPITEA I VILLOTA DE SERRA
1816-1891

Estàtua que presideix l'Exposició del Centenari de les Escoles Professionals de Sarrià,
1884-1984, obra de l'ex-alumne Joan Puigdollers.

LA VENERABLE

DOROTEA DE CHOPITEA

i l'Ensenyament Professional
com a obra
de promoció social

Conferència
de l'Honorable Senyor
MIQUEL COLL I ALENTORN

President de la Secció Històrico-Arqueològica
de l'Institut d'Estudis Catalans
i Conseller Adjunt a la Presidència
de la Generalitat de Catalunya,
pronunciada al Saló de Cent
de l'Ajuntament de Barcelona
el dia 3 d'abril de 1984

CENTENARI DE L'OBRA SALESIANA
BARCELONA 1984

Dipòsit Legal. B. 12766-84

Imprès a l'Institut Politècnic
Escoles Professionals Salesianes
Barcelona-Sarrià

LA VENERABLE DOROTEA DE CHOPITEA I L'ENSENYAMENT PROFESSIONAL COM A OBRA DE PROMOCIÓ SOCIAL

El 1790, en ple regnat de Carles IV, un biscaí, de nom Pedro Nicolás de Chopitea, natural de Lequeitio, emigrava a Xile, que pertanyia encara, com recordareu, a l'imperi colonial espanyol.

Xile era un lloc preferit per l'emigració basca i això explica el gran nombre de cognoms bascos que hi ha entre la població xilena actual en la qual l'antiguitat i prestigi d'una família està en raó directa del nombre d'erres que hi ha en la seva denominació, característica de molts d'aquells cognoms, com Aguirre, Irarrazábal, Errauriz, Errázuriz, Lastarria, Urrutia, etc.

El jove emigrat va prosperar aviat i va casar-se amb una jove criolla, Isabel de Villota. El matrimoni va establir-se a Santiago de Xile i va tenir una nombrosa fillada perquè els infantaments van ésser divuit, encara que els infants sobrevivents només van ésser dotze: cinc nois i set noies, la més petita de les quals, nascuda el 5 de juny del 1816, va rebre els noms d'Antònia, Dorotea i Dolors, però va ésser coneguda sempre per Dorotea que en grec significa «Do de Déu».

En la lluita per la independència de Xile, iniciada el 1810, i triomfant el 1818, Pedro Nicolás de Chopitea va combatre en els rengles reialistes i va ésser fet presoner i condemnat

a mort. Però va comprar la seva llibertat a pes d'or i va embarcar-se amb la seva família vers Europa. Després de travessar una terrible tempesta en passar el cap Hornos, van arribar a Barcelona el 1819. La petita Dorotea tenia, doncs, tres anys en arribar a la que consideraria la seva ciutat i la qual ompliria de benifets en la seva llarga i fecunda vida.

Els Chopitea van trobar-se a Barcelona amb antics amics procedents de Xile i també tornats a Europa a causa de la independència xilena: era la família Serra, el cap de la qual, Marià Serra i Soler, havia nascut a Palafrugell el 1775, havia emigrat a Xile de molt jove i s'havia bastit una brillant posició econòmica. Casat amb una donzella criolla, Mariana Muñoz, n'havia tingut quatre fills, el més gran dels quals s'anomenava Josep Maria i havia nascut a Xile el 4 de novembre del 1810.

L'amistat contreta a Xile, va refermar-se a Barcelona, i Serra va ajudar molt eficaçment Chopitea a guanyar una situació econòmica i social de notable altura i solidesa.

La família Chopitea s'havia instal·lat en una antiga casa senyorial del carrer de Barra de Ferro, tocant el carrer Montcada, en el barri de Santa Maria del Mar. En aquesta casa encara va néixer del matrimoni Chopitea-Villota un darrer fill que va rebre en el baptisme els mateixos noms del seu pare.

Passant els anys, Dorotea de Chopitea i de Villota i Josep M. Serra i Muñoz van sentir canviar la seva coneixença i simpatia en amor i van contraure matrimoni que va celebrar-se a Santa Maria del Mar el 31 d'octubre del 1832. Ella tenia setze anys i ell en tenia vint-i-dos.

I el novell matrimoni va instal·lar-se al carrer de Montcada, al palau dels pares del marit i l'avinença entre uns i altres va ésser perfecta i font de felicitat i benestar.

D'aquesta unió va néixer ben aviat una nombrosa fillada, tota ella del sexe femení: sis nenes que totes van rebre el nom de Maria encara que amb complements diferents: Maria Dolors, Maria Anna, Maria Isabel, Maria Lluïsa, Maria Jesús i Maria del Carme, la primera vinguda en aquest món el 1834 i la darrera el 1845.

Mentrestant, Barcelona (i amb ella Catalunya) havia viscut episodis importants de la seva història: el Trienni Liberal, el restabliment de l'absolutisme per Ferran VII, la terrible tirania de l'anomenat comte d'Espanya, la guerra dels malcontents, l'establiment d'un règim de major llibertat, la mort de Ferran VII, la crema dels convents i de la fàbrica Bonaplata, la primera guerra carlina, les bombes d'Espartero i la Jamància.

El mateix marit de Dorotea havia format part d'una Junta que havia intentat inútilment d'evitar el canoneig de Barcelona el 1842.

Poc després, i ja iniciada la Dècada Moderada, el 24 d'octubre del 1845 eren enviades a Barcelona dues religioses de l'Institut del Sagrat Cor amb la finalitat d'estudiar la possibilitat de fundar entre nosaltres una casa de l'esmentat Institut. Una d'elles era Maria Teresa Serra, cunyada de Dorotea, que procedia d'una casa de l'Institut del Sagrat Cor radicada a Perpinyà. Les dues religioses van residir provisionalment al domicili del matrimoni Serra-Chopitea, fins que, amb els béns donats per la Mare Serra en emetre els seus vots perpetus, amb la donació feta pel seu germà d'extensos terrenys contigus a la seva torre de Sarrià, on estiuejava la seva família, i amb el constant i generós ajut de Dorotea, va ésser establert el Col·legi del Sagrat Cor de Sarrià.

Va ésser aquesta la primera de les moltes fundacions que Dorotea de Chopitea va afavorir amb generositat inesgotable.

La segona van ésser les Sales d'Asil, una mena de guarderies-collegi on els fills dels treballadors que no podien tenir cura d'aquells durant les hores de treball, eren atesos, alimentats i instruïts durant la jornada laboral. Van iniciar-se el 1859 i segueixen a hores d'ara prestant meritoris serveis.

El 29 d'agost del 1882 Josep Maria Serra moria després de quasi cinquanta anys d'exemplar vida matrimonial, i Dorotea quedava vídua, posseïdora d'una gran fortuna perquè el seu marit li deixava el ple usdefruit de tots els seus béns, amb la facultat de disposar dels augments que en resultessin, i a més la meitat d'aquells béns, tot i la seva lliure voluntat.

Els seus propis sentiments i l'exemple de generositat que el seu difunt espòs li havia donat sempre, serien ara el motor dels seus actes i la causa de les seves innumbrables caritats.

—Fes tot el bé que puguis —li havia dit aquell— sense fer cas del dir de la gent.

Poc abans de la mort de Josep Maria Serra la família s'havia traslladat a viure en una casa d'elegant i auster disseny que s'havia fet construir a la Gran Via, prop del Passeig de Gràcia, on viuria la vídua fins al seu traspàs i que seria més tard donada a l'Obra d'Exercicis Espirituals que li va posar el nom de «Casal de Donya Dorotea». Més endavant, la dificultat de sostenir-la com a tal va obligar a convertir-la en un hotel.

I ara comença la llarguíssima llista de les empreses fundades o afavorides per la nostra biografiada:

Els Jesuïtes del carrer de Casp, l'Asil de Sant Rafael, l'Asil de Sant Joan Baptista, a la Barceloneta, l'Hospital del Sagrat Cor, el Col·legi de Sant Vicenç, de Gràcia, l'Obrador de

la Sagrada Família, l'Escola Dominical de l'Apostolat de l'Oració, també de Gràcia, l'externat del Col·legi del Sagrat Cor al carrer de la Diputació, l'Alberg de Sant Antoni amb el seu dispensari per a infants malalts, el Convent de Carmelites Descalces de Puigcerdà, el de les Carmelites de l'Encarnació de Saragossa, l'Asil del Bon Consell, la Capella baptismal de la Basílica de Ripoll, el Convent de les Reparadores, les Germanetes dels Pobres, el Convent de Religioses del Servei Domèstic, el Col·legi de Terciàries Franciscanes del Poble Nou, l'Escola dels Germans Maristes de Rubí, les Escoles dels Germans de les Escoles Cristianes de les Corts i de Gràcia, i el Col·legi Màxim dels Jesuïtes de Sarrià, que no seria, però, fundat formalment fins poc després de la mort de Dorotea.

L'impuls de la Venerable Serventa de Déu perdurava, doncs, més enllà del seu traspàs. Una bella prova d'això és que la seva filla Maria Dolors, volent, sens dubte, interpretar els desigs de la seva mare, va fer construir més endavant, a despeses seves, la gran casa de la Cova de Manresa que alberga el recer on sant Ignasi va fer penitència i va escriure el seu llibre dels Exercicis Espirituals.

Expressament he deixat d'esmentar una de les més importants i fecundes entre les empreses propugnades per Dorotea de Chopitea. Em refereixo a les Escoles Professionals Salesianes, inicialment anomenades Tallers salesians.

Van tenir el seu començament el 15 de febrer del 1884; fa, doncs, quasi exactament cent anys.

I de la mateixa manera que hem descrit sumàriament la trajectòria vital de Dorotea fins a aquest moment, sembla adequat que fem el mateix amb els Salesians des del seu origen. La congregació religiosa Societat de Sant Francesc de Sales havia estat fundada a Torí per Giovanni Bosco el 1859 i aprovada pel papa Pius IX el 1869, amb el propòsit de

dedicar-se a l'educació cristiana de la joventut necessitada, especialment en el pla del treball professional. Ràpidament es va estendre per Europa i Amèrica.

El 1881 s'havia establert a Utrera (Sevilla) amb l'ajut del manresà Joaquim Lluç i Garriga, Cardenal-Arquebisbe de Sevilla i antic bisbe de Barcelona, que havia conegut els salesians quan estudiava a Itàlia.

Feia temps que Dorotea de Chopitea estava preocupada per la sort dels infants que, en deixar les seves Sales d'Asil, havien de començar a fer d'aprenents i en alguns casos, en no trobar feina, queien en la vagabunderia. En aquesta situació, parlant amb un dels seus gendres d'aquest problema, li va ésser donada la informació de l'establiment d'una institució religiosa que tenia per missió precisament la de fer front al que constituïa el seu motiu de preocupació. Localitzada la casa salesiana d'Utrera, Dorotea va escriure tot seguit al director d'aquesta casa, Don Joan Branda, i a través d'ell va entrar en contacte amb Don Bosco al qual va escriure el 20 de setembre del 1882.

Amb la seva manera expeditiva de fer les coses la nostra biografiada demanava ja de bell antuvi, no solament informació sobre l'obra salesiana, sinó també sobre el que podia costar la fundació d'una casa com la d'Utrera als voltants de Barcelona. La relació epistolar de Dorotea amb els salesians va prosseguir, però la dificultat de trobar persones disponibles per al projectat establiment barceloní no permetia de satisfer els impacients anhels de la peticionària, la qual sembla haver arribat a demanar que el Sant Pare recomanés l'afer i va insinuar que si els salesians no podien dur a terme l'obra per ella impetrada, caldria acudir a alguna altra congregació religiosa que pogués fer-ho.

A partir d'aquest moment, les coses van començar a entrar en una fase resolutiva i Don Bosco va enviar a Barcelona

dos salesians de la seva confiança: Don Joan Cagliero i Don Pau Albera que van estar allotjats uns pocs dies a la mateixa casa de la senyora Chopitea a la Gran Via.

Van visitar llavors una casa de Sarrià, la Torre Prats, i havent-la trobada apta per a la comesa que projectaven, van decidir la seva adquisició per un import que va sufragar tot seguit la generosa dama barcelonina.

En els mesos de novembre i desembre del 1883 hi va haver un creuament de cartes entre el bisbe Català i Don Bosco i simultàniament Don Branda va venir d'Utrera a Barcelona per fer-se càrrec del que calia fer perquè la nova casa salesiana i els seus tallers poguessin entrar ben aviat en funcionament.

L'ajut de Dorotea va ésser total i tant ella com les seves filles van participar, fins i tot personalment, en l'adaptació de la casa a les noves destinacions.

Per fi, a mitjan febrer del 1884, el 15 o 16, ara fa doncs cent anys i prop de dos mesos, arribaven a Barcelona per obrir els Tallers salesians el Director Joan Branda, el diaca Joan Urbano, tres clergues més i dos coadjutors. Els alumnes en començar l'ensenyament eren vint-i-dos i les activitats professionals inicials van ésser la sastreria, l'enquadrernació i la fusteria. La inauguració oficial va tenir lloc al començament de març. Aquells modestos tallers estaven cridats a esdevenir unes esplèndides Escoles Professionals amb centenars d'alumnes i alguns milers d'ex-alumnes.

Amb el procés d'industrialització iniciat a la darrerria del segle XVIII Catalunya va experimentar aviat la necessitat de potenciar l'aprenentatge més enllà de l'elemental procediment seguit secularment en els obradors artesans. En aquests l'esmentat procedir era llarg, poc diversificat i afectava un

nombre reduït de persones que en el cas (el més freqüent) dels obradors familiars es podien comptar amb els dits d'una mà i sobraven dits.

Però la industrialització reclamava braços i més braços, calia aconseguir un entrenament adequat en un període breu i les especialitzacions a impartir eren nombroses i en quantitat creixent. L'atracció de la ciutat o la vila important sobre la població rural feia entrar en un ambient industrial gent formada en una societat rural molt diferent d'aquella a què s'anaven incorporant. Aquest canvi era dur per a molts, i especialment per als infants i els adolescents, i sovint llur salut i llur vida, tant per malalties, com per accidents de treball, com pel tracte barroer que sofrien gairebé sempre els aprenents, eren posades en perill.

Al costat d'això l'Església veia amb preocupació creixent com les famílies trasplantades des del camp als barris més degradats dels suburbis industrials, s'allunyaven de les creences i dels costums tradicionals, i quedaven immerses en allò que Pius XI havia de qualificar el 1925 de gran escàndol dels temps moderns: la pèrdua per l'Església de la classe treballadora.

Tot això va donar lloc a diverses iniciatives per a promoure l'aprenentatge de nous oficis o de noves disciplines tècniques. Després de la meritíssima actuació de la Reial Junta de Comerç amb les càtedres o escoles que crea des del tercer quart del segle XVIII, i de les quals destaquen i subsistiran la de Nàutica, establerta el 1769, i la de Belles Arts, instituïda el 1774; i després de l'Escola de Dibuix d'Olot, fundada pel bisbe Lorenzana el 1784, hem d'endinsar-nos molt en el segle XIX, que comença amb les greus pertorbacions de la invasió napoleònica i de les lluites civils, per trobar una acció seriosa i persistent en favor de l'ensenyament professional dels treballadors. Les mateixes escoles i càte-

dres dependents de la Junta de Comerç, amb les excepcions indicades, rebran un cop mortal amb la dissolució d'aquesta Junta, disposada absurdament pel Govern de Madrid el 1847.

Hi haurà escoles per a la formació cristiana dels treballadors, com l'Escola de la Virtut, fundada a Barcelona pel P. Francesc Palau el 1852 i dissolta pel Capità General, sota l'acusació de subversiva, dos anys més tard. Hi haurà també les escoles dels Ateneus Obrers per a la redempció de la classe treballadora per mitjà de la instrucció, no predominantment professional, i entre les primeres iniciatives d'aquesta mena haurem d'esmentar la de l'Ateneu de Mataró del 1854 i la de l'Ateneu Català de la Classe Obrera del 1861. I encara haurem de fer al·lusió a la fundació de l'Institut Català d'Artesans i Obrers, feta el 1875 pel bisbe de Barcelona fra Joaquim Lluch, de qui ja hem parlat com a afavoridor de l'establiment dels salesians a Utrera sis anys més tard; i a la creació el 1877 pel bisbe Urquinaona de la Societat d'Amics dels Obrers.

Mentre es feien esforços, que quasi hauríem de qualificar d'heroics, per a obtenir per a Barcelona una Escola d'Arts i Oficis que, en canvi, es va concedir fàcilment a Madrid, la iniciativa privada actuava en el ram de major volum de la nostra activitat industrial. Des de mitjan segle XIX havia començat a distingir-se en l'estudi, amb major rigor científic del fins aleshores habitual, de la Teoria de Teixits, la personalitat de Francesc Xavier Lluch i Rafecas que s'havia format a les escoles de la Junta de Comerç i representa l'enllaç entre les velles i les noves generacions. El 1860 el tècnic tèxtil Ramon Batlle i Ribas instaurava pel seu compte una classe de Teoria de Teixits que havia d'arribar fins als nostres dies a través dels seus descendents de dues o tres generacions, i que tindria una gran influència en el desenvolupament de la nostra indústria tèxtil. Una generació més

tard un altre tècnic tèxtil, Pau Rodon i Amigó, faria una tasca paral·lela i també donaria lloc a una dinastia de professors de Teoria de Teixits. Més tard encara, la Unió Industrial i la Cambra de Directors, Majordoms i Encarregats van sostenir també ensenyaments no oficials de Teoria de Teixits i de Tecnologia Tèxtil.

Per fi, amb el curs 1874-1875 va començar a funcionar l'Escola Lliure Provincial d'Arts i Oficis, gràcies a la protecció de la Diputació de Barcelona i a la tenacitat i bon fer de Ramon de Manjarrés i de Bofarull, enginyer industrial, nebot de Pròsper de Bofarull. La nova Escola, per la qual es bregava des del 1868, va considerar-se agregada a la d'Enginyers Industrials, instal·lada en el nou edifici de la Universitat, construït per Elies Rogent en 1863-1880.

Com es pot veure el progrés dels ensenyaments tècnics i professionals a tots nivells, en el nostre país, tot i l'existència de la industrialització creixent que experimentava, es feia molt difícil a causa sobretot de l'habitual incomprensió de l'Administració Central. Això canviaria notablement, especialment a partir del 1904, per l'acció de la Diputació de Barcelona, i més encara a partir del 1907, amb la presidència de Prat de la Riba, i del 1914 amb la meritíssima obra de la Mancomunitat de Catalunya. Però en el moment que estem estudiant, la situació era notablement deficitària i per això era tan urgent i podia resultar tan beneficiosa una iniciativa com la que havia emprès Dorotea de Chopitea, amb la col·laboració dels salesians, el 1884.

Però abans de prosseguir en l'estudi de la forma com la iniciativa va desenvolupar-se, val la pena d'examinar què s'havia esdevingut a Barcelona, a tot Catalunya, i també a tot l'Estat Espanyol, des del punt en què havíem deixat la descripció del seu procés polític amb la convulsió de la Jamància el 1843.

En visió ràpida, cal dir que hi havia hagut l'intent fracassat de Jaume Balmes per a reconciliar les dues branques dinàstiques, la segona guerra carlina (que té lloc només a Catalunya), la inauguració del ferrocarril de Mataró (el primer d'Espanya) el 1848, la lluita pel proteccionisme i en defensa del Dret Civil Català, l'agitació obrera entorn del conflicte de les selfactines el 1854, la restauració dels Jocs Florals de Barcelona el 1859, la guerra d'Àfrica i la popularitat del general Prim, la crisi industrial produïda per la guerra civil nord-americana en 1861-1865, la revolució de setembre del 1868, l'expulsió d'Isabel II i el breu regnat d'Amadeu de Savoia, la introducció de l'internacionalisme obrer, la Primera República i la tercera Guerra Carlina, la Restauració borbònica i la naixença del catalanisme polític, la Febre d'Or, iniciada el 1871, l'ascens de la literatura catalana amb l'aparició de les poderoses figures de Verdaguer i Guimerà, i l'inici de l'important moviment cultural que rebrà el nom de «Modernisme» que centrarà tota la nostra activitat artística i literària durant un quart de segle.

Els anys immediatament anteriors a aquest del 1884 a què hem arribat havien estat testimonis de l'aparició del catalanisme com a moviment polític. Al llarg de l'evolució del catalanisme literari, lingüístic i cultural, s'endevina de tant en tant un catalanisme polític subjacent amb major o menor consciència. Amb la revolució de setembre del 1868 que sotragueja les estructures tradicionals apareix tímida-ment una politització del moviment literari amb la societat «La Jove Catalunya», fundada el 1869 i que tindrà curta vida.

Serà, però, després de la darrera guerra carlina, que enfronta en el nostre país federalistes de dreta contra federalistes d'esquerra, amb el triomf d'un tercer en discòrdia que és la Restauració borbònica, quan un home pertanyent al republicanisme federal, Valentí Almirall, tindrà la idea de constituir el catalanisme polític per la confluència de quatre corrents:

el dels carlins desenganyats, el dels republicans federals decebuts, el dels literats i artistes polititzats i el moviment econòmic, amb un gran entrenament per a l'acció pública i la pressió sobre l'Administració, que propugna el proteccionisme aranzelari.

Comença la seva actuació amb la publicació del «Diari Català» que apareix el 4 de maig del 1879 i durarà fins a fi de juny del 1881. Segueix amb la convocatòria del Primer Congrés Catalanista, celebrat el 1880. I continua amb la creació, el 1882, del Centre Català, en el qual hom volia que capiguessin «catalans de totes les idees religioses o anomenades polítiques, formant-se de tots els que s'interessin per la regeneració del nostre caràcter i la millora de la nostra terra, sigui la que es vulgui la seva condició social, reunint en una paraula, totes les forces vives de Catalunya, i sense cap dependència ni influència de Madrid». La divisa del Centre era «Catalunya i avant», que figurava entorn del seu escut que era el de Catalunya sobremuntat per les muntanyes de Montserrat i tenint als peus les ones de la mar.

L'any següent el Centre va reunir el Segon Congrés Catalanista, i el més important dels seus acords va ésser la condemna de l'actuació dels catalans dins els partits generals espanyols, principi que des d'aquell moment seria bàsic i constant per al catalanisme polític i que, lentament, aniria obrint-se camí en l'acceptació per l'opinió pública. La proposició aprovada pel Congrés deia així: «Los senyors que suscrihuen, així en nom propi com en lo de las agrupacions que representan, aseguran: que actualmente no pertanyen a cap partit ni fracció dels que jugan en la política castellana, ni obeeixen a cap dels que d'ells se titulan Jefes o Directores.

»Los que estaban afiliats a algun dels dits partits o fraccions, declaren, además: que se separan d'ells, havent renunciat,

avans de aquest acte, las representacions públicas que tal vegada hagen desempenyat en los mateixos.

»Barcelona, vint de juny de mil vuitcents vuitanta tres.»

La prohibició de fer política que s'havia imposat el Centre Català va ésser modificada el 5 de juny del 1883 i autoritzada la modificació el 9 de novembre.

Com a conseqüència d'això el 7 de gener del 1884 va ésser celebrada al Teatre Romea, que ja aleshores era la seu habitual del teatre català, la sessió inaugural de l'actuació política del Centre. El discurs més important va ésser el d'Almirall i l'entusiasme dels assistents va ésser molt viu.

L'acte més important de la història del Centre i el moment culminant de la vida política d'Almirall va ésser la redacció, aprovació i presentació a Alfons XII de l'anomenat *Memorial de greuges*, o sigui la *Memòria en defensa dels interessos morals i materials de Catalunya*. La visita al rei, que estava acompanyat de la reina, va tenir lloc el 10 de març de 1885.

L'any següent, ja traspassat Alfons XII i havent quedat com a regent la reina Maria Cristina que esperava un fill, Almirall va ocupar la presidència dels Jocs Florals de Barcelona, una de les majors distincions de què llavors un català podia ésser objecte. Simultàniament apareixia *Lo Catalanisme*, la seva obra cim, en la qual era definida per primer cop la doctrina del moviment emancipador català.

Però ben aviat, el 1887, declinaria la seva estrella. Va cometre l'error d'oposar-se a la idea de l'Exposició Universal de Barcelona, a celebrar el 1888, que l'opinió pública va rebre amb aprovació i entusiasme.

S'acabava així el primer període del catalanisme polític, presidit per Valentí Almirall, i s'iniciava el segon que presidiria

la destacada figura de Lluís Domènech i Montaner, el principal arquitecte de l'Exposició i un dels «grans» del Modernisme.

És en aquest clima que els Tallers salesians de Sarrià iniciaven llur vida a Can Prats en terme de Sarrià, llavors municipi independent, al final de la carretera de Barcelona i ja tocant el nucli urbà de la vila que tenia una població de poc més de 4.000 habitants, dedicats principalment a l'agricultura. Des del 1863 quedava comunicada amb Barcelona amb el tren «de foc» que encara trigaria un bon nombre d'anys a ésser electrificat.

Quan tot just feia dos anys que els primers tallers (de sastreia, encuadernació i fusteria) havien començat a funcionar i el nombre d'alumnes arribava a la seixantena, el fundador de l'Obra Salesiana, el futur sant Joan Bosco, va venir a Barcelona. Procedent de Marsella va arribar a la nostra ciutat per l'estació de França el dia 8 d'abril del 1886. Després d'unes setmanes d'intensa i fructífera activitat, va tornar a Torí el 6 de maig següent. S'allotjà al començament a casa de la Sra. Chopitea, Vda. de Serra, a la Gran Via, visità els Tallers de Sarrià i hi sojornà molts dies, i li fou donat el cim del Tibidabo perquè hi fos edificat un temple dedicat al Sagrat Cor de Jesús. En espera de la construcció del gran temple actual, la nostra biografiada va fer-hi bastir tot seguit una petita capella encara existent avui adossada a l'església definitiva. Fruit d'aquesta Visita fou també la fundació del Col·legi Santa Dorotea, de les Filles de Maria Auxiliadora, en una finca sarrianenca veïna, que el mateix sant va indicar des de l'hort dels Salesians i per l'adquisició de la qual Donya Dorotea sacrificà el capital destinat al seu vitalici.

No cal dir que la presència de Don Bosco a Barcelona va contribuir en gran manera a la popularització i creixença

dels Tallers salesians de Sarrià. Ben aviat noves especialitats van afegir-se a les inicials. Entre 1885 i 1887 s'hi va instal·lar la impremta i, amb ella, la primera escola d'arts gràfiques d'Espanya, i prèviament ja hi funcionaven els tallers de sabateria i escultura.

La creixença en els anys successius va continuar: el 1890 comença l'ensenyament de la serralleria artística, i el 1902 les disciplines impartides ja eren les següents: tipografia, enquadernació, fusteria ebenisteria, talla, escultura d'ornamentació i figura en fang i en fusta, daurat i decorat d'imatges, dibuix i pintura, sabateria, sastreria, serralleria, solfeig i música instrumental.

Mentrestant, el 1891, al costat de l'ensenyament professional, va iniciar-se el dels estudis primaris i més endavant el dels secundaris. El Col·legi del Sant Àngel, annex als Tallers, els va acollir, fins que, en augmentar la importància d'aquests darrers, va caldre traslladar-los a les Corts, al Col·legi anomenat de la Maragda, i el 1905 definitivament a Mataró.

Els alumnes de formació professional eren anomenats «artesans» i els de primer i segon ensenyament eren coneguts com a «estudiants». Cap el 1900 els primers eren uns 150 i els segons eren uns 200; i el 1919 els «artesans» eren 172, i els «estudiants» 186. A partir de 1921-1923 van afegir-se a la formació professional els ensenyaments de mecànica, i llavors la mitjana d'alumnes de cada un dels grups va ésser una mica superior als 200 per als primers i a l'entorn dels 200 per als segons.

Uns anys després venia la dura prova de la guerra civil i de les convulsions a què va donar lloc. Tot i els esforços de la Generalitat, la destrucció i el saqueig van resultar inevitables; i va caldre començar de bell nou amb una adap-

tació a les noves exigències tècniques i professionals. La represa va ésser feta amb una empena extraordinària que va permetre resultats com els que anotem a continuació:

El 1964 el nombre d'alumnes havia arribat a 1300, 600 d'ells interns. Mentre havien desaparegut alguns ensenyaments de l'època anterior (enquadrernació, sabateria, sastreria, serralleria), d'altres seguien en ple rendiment, com les arts de la fusta i les gràfiques. La mecànica s'havia desdoblant en dues especialitats: màquines-eines i automatismes. La branca d'automoció, en el seu doble caire, mecànic i elèctric, va començar a ésser un fet des del 1975. Els ensenyaments d'electricitat van iniciar-se el 1945 amb un taller independent anomenat d'electromecànica. El 1962 hom va donar el primer curs d'electrònica, que es va desdoblar en les especialitats de telecomunicació i d'electrònica industrial. I el 1981 apareixen els ensenyaments d'informàtica. Com pot veure's la renovació i la posta al dia dels antics tallers iniciats el 1884 i dels més moderns del 1936 ha estat total. Les Escoles Professionals obtenien el 1977 d'ésser elevades a la categoria d'Institut Politècnic.

En l'actualitat, en arribar al centenari de la fundació, les branques que funcionen i els alumnes que hi corresponen són els següents, segons dades del curs 1982-1983: Electrònica 391, Mecànica 206, Electricitat 177, Fusta 167, Automobilisme 166, Arts Gràfiques 149. En total 1256 alumnes, dels quals el 69 % correspon a la ciutat de Barcelona i la resta és de fora. Tot aquest alumnat és atès per 52 persones, dels quals 31 són seglars —majoritàriament antics alumnes de les Escoles—, i 21 són religiosos pertanyents a la comunitat salesiana.

Cal comentar ací, com a complement de l'acció pròpiament docent, l'edició de llibres de text per a la formació profes-

sional, duta a terme pels salesians de Barcelona. Va iniciar-se'n la publicació vers el 1910 i actualment, amb el nom d'Edicions Don Bosco (Edebé), s'ha aconseguit de tenir un catàleg de 300 obres.

Vet ací on ha arribat, travessant temps de la màxima dificultat, aquella petita llavor sembrada ara fa un segle i regada i asolellada per l'aigua de la generositat i el sol de la caritat de la dama barcelonina, molt barcelonina, tot i el seu origen basco-xilè, que va ésser Dorotea de Chopitea.

Ella va viure encara uns anys després de l'efemèrides que commemorem, i encara va poder ajudar a créixer l'arbrissó que havia plantat amb tanta de fe i tant d'entusiasme.

El 31 de gener del 1888 moria a Torí Don Bosco als 73 anys. Dorotea de Chopitea s'acostava llavors als 72. Se sentia cada cop més despresa de les coses del món, però seguia pensant encara en la fundació de noves obres de beneficència i en projectava d'altres. Al començament del 1891 la seva salut apareixia encara molt ferma, però ella semblava pressentir que la seva fi era propera. El dia de Sant Josep va visitar els Tallers de Sarrià i l'Hospital del Sagrat Cor com si fos en visita de comiat. Va seguir encara uns dies trobant-se bé, però el 26 de març ja se sentia una mica indisposada. Malgrat això encara el 27 va tornar als Tallers per examinar els plànols de l'església de Maria Auxiliadora. L'endemà, 28 de març, era dissabte de Glòria, i va ésser el Diumenge de Pasqua que va poder-se comprovar que el seu estat era greu, però va seguir preocupant-se de la seva tasca caritativa mentre es preparava a ben morir. El traspass va esdevenir-se el 3 d'abril, primer divendres del mes, havent conservat la consciència fins al darrer moment i acceptant cristianament la seva mort amb la seva expressió predilecta «Alabat sia Déu!».

El 1983 l'Església la proclamava Venerable. Esperem que, si és voluntat divina, arribi aviat l'hora de la seva beatificació i després la de la seva canonització. Mentrestant formulem els vots més fervents perquè les Escoles Professionals de Sarrià, una de les obres preferides de la Venerable Serventa de Déu Dorotea de Chopitea, puguin prosseguir, ja dins la segona centúria de la seva existència, l'acompliment de llur triple missió: la formació religiosa i moral dels alumnes, el millorament de llur cultura general i una sòlida preparació professional. Tota la nostra societat i especialment la joventut en rebran un benefici inestimable.

OBRES SOCIALS FUNDADES
PER DONYA DOROTEA DE CHOPITEA
QUE PERDUREN AVUI
A LA CIUTAT DE BARCELONA

Filles de la Caritat

1. Escoles. C. Aldana, 1. Barcelona-15.
2. Escoles. C. Núñez de Balboa, 19. Barcelona-3.
3. Parvulari. C. Roger de Flor, 98. Barcelona-13.
4. Escoles. C. Carolinas, 10. Barcelona-12.
5. Escola Professional. C. Comtes d'Urgell, 262. Barcelona-36.

Germanes Hospitalàries del Sagrat Cor de Jesús

6. Asil de Sant Rafel. C. Jordà, 8. Barcelona-35 (Vall d'Hebron).

Germanetes dels pobres

7. Residència d'ancians. C. Borrell, 159. Barcelona-15.

Germans de les Escoles Cristianes

8. Escoles. Plaça del Nord, 14. Barcelona-14 (Gràcia).
9. Escoles. C. Núñez de Balboa, 18-20. Barcelona-3 (Barceloneta).

Germans Hospitalaris de Sant Joan de Déu

10. Hospital de Sant Joan de Déu. Carretera d'Esplugues, s/n. Barcelona-34.

Hospital del Sagrat Cor

11. Hospital del Sagrat Cor, avui de L'Aliança.
C. Viladomat - Londres. Barcelona-29.
De la construcció primitiva, queda la parròquia
de Sant Eugeni.

Jesuïtes

12. Església i Col·legi del C. Casp, 25. Barcelona-10.
13. Col·legi Sant Ignasi. C. Carrasco i Formiguera, 32. Barcelona-17 (Sarrià).

Llar d'Infants

14. Llar d'Infants. C. Blay, 34. Barcelona-4

Religioses del Sagrat Cor

15. Col·legi. C. Diputació, 326. Barcelona-9.
16. Col·legi del Sagrat Cor. C. Sagrat Cor de Jesús, 25. Barcelona-34 (Sarrià).

Religioses del Servei Domèstic

17. Residència i Escola Professional.
C. Consell de Cent, 393-397. Barcelona-9.

Religioses de Maria Reparadora

18. Residència. C. Casp, 49. Barcelona-10.

Salesianes (Filles de Maria Auxiliadora)

19. Col·legi Santa Dorotea. Passeig Sant Joan Bosco, 24. Barcelona-17.
20. Col·legi Maria Auxiliadora. C. Sepúlveda, 65. Barcelona-15.
(El va encarregar a la seva filla Maria Jesús).

Salesians

21. Institut Politècnic Escoles Professionals Salesianes de Sarrià. Passeig Sant Joan Bosco, 42. Barcelona-17.
22. Col·legi del Sant Àngel i Parròquia de Maria Auxiliadora. Passeig Sant Joan Bosco, 74. Barcelona-17.
23. Escoles de Sant Josep. C. Rocafort, 42. Barcelona-15.
24. Ermita primitiva del Temple del Sagrat Cor de Jesús al Cim del Tibidabo. Barcelona-23.

